

ISSN 0027-8084

УДК 808.61./62

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

НАШ ЈЕЗИК

L/2

БЕОГРАД
2019

НАШ ЈЕЗИК

ИЗДАЈЕ

ЛИНГВИСТИЧКО ДРУШТВО у БЕОГРАДУ

УРЕЂУЈЕ

БОДИЧ

Година I Свеска I

БЕОГРАД

1932

НАШ ЈЕЗИК

L CB. 2

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР

др Рајна ДРАГИЋЕВИЋ, др Јелена ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ,
др Весна ЛОМПАР, др Драгана МРШЕВИЋ РАДОВИЋ,
др Марина НИКОЛИЋ, др Мирослав НИКОЛИЋ,
др Борђе ОТАШЕВИЋ, др Милица РАДОВИЋ ТЕШИЋ,
др Стана РИСТИЋ, др Марина СПАСОЈЕВИЋ,
др Срето ТАНАСИЋ

Уредник
др СРЕТО ТАНАСИЋ

Секретар
др Марина Спасојевић

Ову свеску *Нашег језика* приредиле су
др Марина Николић и др Марина Спасојевић.

Рецензенти
др Марина Николић, др Владан Јовановић,
др Марина Спасојевић, др Срето Танасић

Према мишљењу Министарства за науку, технологију и развој Републике Србије
бр. 413-00-1715/2001-01 ова публикација је од посебног интереса за науку.

НАШ ЈЕЗИК, часопис за српски књижевни језик, покренуло је 1932. г. Лингвистичко друштво у Београду, на челу са Александром Белићем, који је уредио седам књига предратне серије, као и девет књига и први двоброј десете књиге у новој, послератној серији часописа. Од 1960. до 1975. г. (књ. X/3–4–XXI/1–2) уредник часописа био је Михаило Стевановић, а у периоду од 1975. до 1996. г. (књ. XXI/3–XXX) Митар Пешикан. Часопис је од 1996. до 2005. г. (књ. XXXI–XXXVI) уређивао Мирослав Николић.

Наш језик излази у две годишње свеске, које чине једну књигу. Издаје га и прима рукописе Институт за српски језик САНУ, Кнез Михаилова 36, ел. пошта: isj@isj.sanu.ac.rs, nasjzikisjsanu@gmail.com.

Штампа Планета принт, Београд

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

81

НАШ језик / уредник Срето Танасић. – Год. 1, бр. 1 (1932/1933) – год. 8, бр. 1 (1941); Н.С. Књ. 1 (1949/1950)–. – Београд: Институт за српски језик САНУ, 1932/1933– (Београд, Планета принт).

Полугодишње
ISSN 0027-8084 = Наш језик
COBISS.SR-ID 615951

Проф. др Срето Танасић, дописни члан АНУРС

*Радове на ст̄раницама овог броја
часо̄писа Наш језик колеге,
̄пријатељи и некадашњи ст̄уденти
̄освећују ̄роф. др Сре̄ти Танасићу,
до̄исном члану АНУРС,
̄оводом седамдесе̄ година живо̄а
са искреним жељама за дугим живо̄ом
и не̄рекидним ст̄варалаш̄вом*

НАШ ЈЕЗИК

Књига L

Св. 2 (2019)

САДРЖАЈ

Повод

- Седамдесет година живота др Срете Танасића – пола века љубави
према српскоме језику (МАРИНА Љ. СПАСОЈЕВИЋ) 1–7
- Библиографија радова др Срете Танасића
(ВЕСНА Н. ЂОРЂЕВИЋ) 9–30

Срето Танасић у српској лингвистици

- Стандардизација српског језика и језичка култура у проучавањима
Срете Танасића (МАРИНА М. НИКОЛИЋ) 31–37
- Срето Танасић против језичких манипулација
(БИЉАНА С. САМАРЦИЋ) 39–47
- Значај Танасићевих истраживања за лексикографски третман
трпног глаголског придева у Речнику САНУ
(ЈОВАНА Б. ЈОВАНОВИЋ) 49–57

Акцентологија и фонологија

- Силазни акценти на непочетним слоговима ријечи у српском
књижевном језику (МИЛОРАД П. ДЕШИЋ) 59–64
- О прозодијским аспектима риме у српској поезији
(ДРАГА С. ЗЕЦ) 65–75
- Белићеви погледи на акценте и културу говора у часопису *Наш
језик* из данашње перспективе (АЛЕКСАНДРА Р. ЛОНЧАР
РАИЧЕВИЋ, МАРИНА С. ЈАЊИЋ) 77–85
- О неким спорним рефлексима *jaīa* (САЊА М. КУЉАНИН) 87–93

Морфологија и творба речи

- О архаизмима у српском језику, посебно граматичким
(ПРЕДРАГ Ј. ПИПЕР) 95–107

Прелазни карактер префиксоида у савременом српском језику (РАЈНА М. ДРАГИЋЕВИЋ)	109–116
Морфолошка средства којима се појачава или ослабљује значење мотивне речи у творби (нацрт за једну могућу морфологију градуабилности) (МИРЈАНА К. ИЛИЋ)	117–122
Статус лексеме <i>сам</i> у савременом српском језику (АНА М. ЈАЊУШЕВИЋ ОЛИВЕРИ)	123–129
Узвици у служби других врста речи у српском језику (ИВАНА В. ЛАЗИЋ-КОЊИК)	131–139
Експресивна вредност збирних именица које означавају етничке, националне, верске групе (ДРАГАНА Ј. ЦВИЈОВИЋ)	141–150
О могућим семантичким дистинкцијама глаголских именица у српском језику <i>јризнање</i> : <i>јризнавање</i> , <i>јридружијење</i> : <i>јридруживање</i> и сл. у контексту актуелне политике (МАРИНА Љ. СПАСОЈЕВИЋ)	151–159
Видско парњаштво и акционалност (префикс <i>за-</i>) (ВЕСНА Н. ЂОРЂЕВИЋ)	161–168

Синтакса и семантика

О двјема спорним конструкцијама у српском језику (<i>за</i> + инфини- тив и <i>за</i> + акузатив у значењу одређивања правца кретања) (БРАНИСЛАВ М. ОСТОЈИЋ)	169–176
Значење и контекст: неки проблеми око значења и употребе гла- голских личних облика (РАДОЈЕ Д. СИМИЋ, ЈЕЛЕНА Р. ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ)	177–187
О реченицама са спојем <i>а</i> и <i>у</i> у везничкој позицији (МИЛОШ М. КОВАЧЕВИЋ)	189–196
Синтаксичке конструкције ‘глагол + <i>ми се</i> ’ у српском језику (ДИМКА В. САВОВА)	197–204
О једној посебној контрафактивној конструкцији у српском језику (ЉУДМИЛА В. ПОПОВИЋ)	205–220
Синтакса и семантика предикатског израза <i>јјознајти (се)</i> (ВЛАДИСЛАВА Ж. РУЖИЋ)	221–236
О предлогу <i>јјоврх</i> (ДУШКА Б. КЛИКОВАЦ)	237–258
Синтакса и семантика предлога <i>јјри</i> (ИВАНА Н. АНТОНИЋ)	259–268
О српском глаголу <i>јјријти</i> (НАДА Л. АРСЕНИЈЕВИЋ)	269–280
Значењски ресурси функционалних глагола: на примеру предик- ката ‘сукобити се’ (МИЛИВОЈ Б. АЛАНОВИЋ)	281–288
Утицај полипрефиксације глагола на њихово синтаксичко окружење (МИЛИЦА Љ. СТОЈАНОВИЋ)	289–295
О (лексичко-граматичким) значењима глаголских речи (ИВАНА Р. ЈОВАНОВИЋ)	297–306

Негација као језичка категорија – општи осврт (ЈЕЛЕНА Л. ПЕТКОВИЋ)	307–314
Један тип безличних реченица у српском и руском (у контексту језичке слике света) (БИЉАНА Ж. МАРИЋ)	315–322
Асиндетске структуре с концесивним значењем у савременом српском језику (МИЈАНА Ч. КУБУРИЋ МАЦУРА)	323–334
О употреби израза <i>један/једно с другим</i> и <i>једна с другом</i> у српском језику (ИВАНА З. МИТИЋ)	335–342
Линеаризација протосоцијативних и псеудосоцијативних кон- струкција у српском језику (МАРИЈА М. ОПАЧИЋ)	343–351
Императив као маркер неочекиваности (ДРАГАНА М. КЕРКЕЗ) ..	353–359
Статус финалних реченица у <i>Зборницима закона и уредбених указа</i> из пете деценије 19. века (ЈЕЛЕНА М. ПАВЛОВИЋ ЈОВАНОВИЋ)	361–368

Лексикологија, лексикографија и терминологија

Рјечници као средство успостављања ауторитета (ДАНКО М. ШИПКА)	369–386
Слов'янска терминологија кінца ХХ – початку ХХІ століть у діалози традиційної та електронної бібліографії (ВІКТОРИЈА Л. ІВАЩЕНКО)	387–397
Нова лексика у области туризма у савременом српском језику (ЂОРЂЕ Р. ОТАШЕВИЋ)	399–408
Саобраћајна терминологија у савременом српском језику (ГОРДАНА Д. ДИМКОВИЋ ТЕЛЕБАКОВИЋ)	409–418
Винаверове крушке <i>крусиџуменка</i> и <i>бергамка</i> и ријеч-двјије по- водом њих (НЕЂО Г. ЈОШИЋ)	419–427
Називи за печурке у српским народним говорима (МАРИНА С. ЈУРИШИЋ, ЈЕЛЕНА Д. ЈАНКОВИЋ)	429–439
Турцизми у 20. тому Речника САНУ (МАРИЈА С. БИНЂИЋ) ..	441–448
Прилог опису семантике придева <i>йразан</i> (НАТАША М. МИЛАНОВ)	449–456
Једно запажање о прилогу <i>вуковски</i> у српском језику (ИРЕНА Р. ЦВЕТКОВИЋ ТЕОФИЛОВИЋ)	457–463

Стилистика

Превођење као креативни и лингвистички изазов у савременом српском језику (НЕНАД Б. ВУКОВИЋ)	465–471
О стилистичким особинама Андрићева наратива у роману <i>На Дрини ћуџрија</i> (ГАЛИНА Г. ТЈАПКО)	473–485
Заграде у Андрићевим романима (БРАНКО Ђ. ТОШОВИЋ)	487–494

Суфикси <i>-ица</i> и <i>-ка</i> у језику Петра Кочића (ДРАГО В. ТЕШАНОВИЋ, ДРАГАНА Д. ЛАЗИЋ)	495–506
Индивидуална лексика у дјелу Исидоре Секулић (творбено- -семантичке одлике именица) (ВЕСЕЛИНА В. ЂУРКИН)	507–520
„Унутрашњост“ поетонима <i>Тигар</i> Бранка Топића (МИРЈАНА Н. СТОЈИСАВЉЕВИЋ)	521–527
(Не)референцијалност антецедента релативних клауза у песми „Он“ Сунчице Денић (ТАЊА З. РУСИМОВИЋ)	529–540

Прагматика

О пружању утехе саговорнику у говору свакодневне комуникације (БОЈАНА С. МИЛОСАВЉЕВИЋ)	541–550
Реторичка структурална теорија и реализација елементарних јединица дискурса на примеру онлајн коментара у српском и руском језику (РАДОСЛАВА М. ТРНАВАЦ)	551–570

Дијалектологија

О једној старој падежној конструкцији у говору источnobосан- ских Ера – генитив издвајања из скупине (СЛОБОДАН Н. РЕМЕТИЋ)	571–576
Третман полисемије и хомонимије у дијалекатским речницима (МАРТА Ж. БЈЕЛЕТИЋ)	577–585
Језичке крхотине и дијалекатски речник (НЕДЕЉКО Р. БОГДАНОВИЋ)	587–593
Говори Црне Горе у основици српског књижевног језика (МИОДРАГ В. ЈОВАНОВИЋ)	595–603
Западнобоснијска диалектна лексика в общесербском контек- сте (на примере говора Манячи) (ЕКАТЕРИНА И. ЯКУШКИНА)	605–613
Неке позајмљенице у коларској терминологији говора Карашева (МИХАЈ Н. РАДАН, МИЉАНА-РАДМИЛА М. УСКАТУ)	615–626
О акценту као прилогу очувању дијалекта (ЈОРДАНА С. МАРКОВИЋ)	627–636
Репартиција рефлекса вокалног <i>л</i> у говорима Лужнице и Пирота (ЉУБИСАВ Н. ЂИРИЋ)	637–644
Рефлекси финалног <i>л</i> у лексеми <i>заова</i> у говорима призренско- -тимочке дијалекатске зоне (АНА Р. САВИЋ-ГРУЈИЋ)	645–653
Вокалске редукције у говору Бастаса (ДРАГОМИР В. КОЗОМАРА)	655–662
О приступима у досадашњим истраживањима синтаксе падежа у херцеговачко-крајишким говорима (ЗОРАН М. СИМИЋ)	663–677

Циљне (намерне, финалне) реченице у сиринићком говору (РАДИВОЈЕ М. МЛАДЕНОВИЋ, БОЈАНА М. ВЕЉОВИЋ)	679–685
Вербализација концепта <i>здравље</i> у тимочко-лужничким говорима (ТАЊА З. МИЛОСАВЉЕВИЋ)	687–694

Ономастика

Marginalia onomastyczne (ZUZANNA V. TOPOLINSKA)	695–698
О релационим микропонимима у Рађевини (МИРЈАНА С. ПЕТРОВИЋ-САВИЋ)	699–705
Прилог реконструкцији ојконима <i>Вогошћа</i> (ЈЕЛЕНА В. ЈАЊИЋ)	707–714

Социolingвистика

Linguistic Ideology and the Art of Re-Edition on the Second Edition of Ioann Rajić's <i>History of Various Slavic Peoples</i> (1823) (МОТОКИ У. НОМАЧИ)	715–725
Знање студената о ауторству наших правописа (ВЕЉКО Ж. БРБОРИЋ)	727–735
Стандардни и матерњи језик из другачије перспективе (НАТАША Б. КИШ)	737–744
О уништеном писаном наслеђу на Косову и Метохији (на при- меру сачуваног дела једне породичне архиве) (МИТРА М. РЕЉИЋ)	745–752

Лингвокултурологија

Сложенице са именицом <i>вода</i> у српским народним говорима и српској култури (СОФИЈА Р. МИЛОРАДОВИЋ, ВЛАДАН З. ЈОВАНОВИЋ)	753–763
„Богатство“ – конвенционални суд у систему вредности у срп- ском језику и култури (НАТАША С. ВУЛОВИЋ)	765–772
Стереотип о Ери (ДАНИЈЕЛА С. СТАНИЋ)	773–781

Граматографија

Српско-рускословенски међуодноси у српским граматикама рускословенског језика прве половине 19. века (НАЈДА И. ИВАНОВА)	783–790
<i>Србска Грамаџика за гимназијалну младежъ Княжесѣтва Срѣје</i> Владимира Вујића (1856) (МИЛОШ Ђ. ОКУКА)	791–802

Библиографија

Преглед библиографија објављених у часопису <i>Наш језик</i> (АНА В. ГОЛУБОВИЋ)	803–811
--	---------

Оригинални научни рад
Примљено 26. новембра 2019. г.
Прихваћено 16. децембра 2019. г.

MOTOKI Y. NOMACHI*
(Hokkaido University,
Slavic-Eurasian Research Center)

LINGUISTIC IDEOLOGY AND THE ART OF RE-EDITION
ON THE SECOND EDITION OF IOANN RAJIĆ'S *HISTORY*
OF VARIOUS SLAVIC PEOPLES (1823)

This article analyzes the second edition of *History of Various Slavic Peoples* – written by Joann Rajić but published in 1823, long after his death – by raising the following three questions: 1) What was the editor's linguistic strategy for the second edition?, 2) What were the concrete changes?, and 3) What was the sociolinguistic background at the time of editing that encouraged the editor to change Rajić's text? The analysis of this article shows that the main strategy for the second edition was the Slavicization of the text, particularly excluding features of the Russian literary language. This editorial policy was likely made by the fact that, contrary to the general tendency to replace Church Slavonic with the Serbian vernacular in the 18th century, Church Slavonic did have a status and functioned as the national language of Serbs, whose elites – eligible to read in Church Slavonic – were potential readers of Rajić's *History*.

Keywords: Ioann (Jovan) Rajić, Church Slavonic, Serbian, Russian, Slaveno-Serbian.

**1. Multiglossia in 18th century Serbia and the place
of the Russian language**

It is well known that three linguistic registers coexisted as literary varieties in the 18th and 19th centuries in Serbia: the Russian recension of Church Slavonic (i.e., Russian Church Slavonic), the Russian literary language of the 18th century, and a mixture of Russian Church Slavonic and Serbian vernacular, known as Slaveno-Serbian (Tolstoj 1998: 243). These

---

* mnomachi@slav.hokudai.ac.jp

registers were used differently depending on the literary genre, while the proportion of the coexisting registers changed over time. Among these registers, literary Russian was used in serious secular literature, particularly in historiographical works (Ivić 1998: 179). Among Serbs who published their works in Russian, Ioann (Jovan) Rajić (1726–1801) was one of the most eminent figures who also wrote in Russian Church Slavonic, Slaveno-Serbian, and Serbian vernacular (cf. Mladenović 1989).¹

2. Periodization of the Serbian 18th and early 19th centuries

According to the standard periodization of the history of the Serbian language, advanced by Unbegaun (1935) and accepted by Tolstoj (1998) and others, the 18th century can be roughly divided into three periods: (1) from 1690 to 1740, (2) from 1740 to 1780, and (3) from the last 20 years of the 18th century to the beginning of the 19th century. In Vuletić's opinion, this periodization relates to the degree of Russian influence (Vuletić 2006). He names the first period *srpskoslovensko doba*, or the “Serbo-Slavic period”, in which direct contact with the Russian language strengthened. The second period is referred to as *ruskoslovensko doba*, or the “Russo-Slavic period”, in which Russian influence was dominant in every aspect. It is suggestive that, at that time, Russian was identified as *our* language/the Serbo-Slavic language (cf. Julinac 1765: 13).² The third period is called *slaveno-serbsko doba*, or the “Slaveno-Serbian period”, in which the role of the Orthodox Church was weakening in secular life, and Serbian elites started discarding Russian Church Slavonic. In addition to these periods, Vuletić speaks of another period in the 19th century, between 1814 and 1860, and labels it *srpski preporod*, or the “Serbian Renaissance.”

3. Publication of Rajić's *History of Various Slavic Peoples*

Following the abovementioned periodization, one can surmise that Rajić was particularly active in Periods 2 and 3. Indeed, his most important book – *Istorija raznyx slavenskix narodov*, or *History of Various Slavic Peoples* (hereafter referred to as *History*) – was completed in 1768, when

¹ According to Piper (2012: 17), Russian functioned as a language of education at *Slavenska škola* in Sremski Karlovci in the 18th century.

² “...[x]otja ne na našem rossijsko- ili serbo-slavenskog jazyke” (...though not in our Russian or Serbo-Slavic language.) On the other hand, it is important to note that, in the preface of *Slaveno-Serbskij magazin*, Zaharija Orfelin wrote: “...drugija stixotvorčeskija poetičeskija na našem i rossijskom eziku sočinjenja...” (other poetic works in *our* and *the Russian language*). See Orfelin (1768: 11).

the Russian influence was strongest among Serbian elites.³ However, the book was published 26 year later, around 1794–95, literary Russian was no longer used and Slaveno-Serbian had started gradually to take the place occupied by literary Russian and Russian Church Slavonic.

Notwithstanding the fact that his language (and linguistic style) was outdated even when the book was published, Rajić's *History* was practically the only rigorous and reliable historiographical work at that time and remained an influential piece of scholarship for decades within the field of Serbian historiography, as Jagić acknowledged (1908: 184).⁴ Furthermore, the book functioned as a fundamental source of motifs for Serbian literary works (Deretić 2007: 448). Because the following three decades did not produce any other work that would come close to the quality and scope of Rajić's book, it is not surprising that an idea to republish his *History* appeared, which was realized in 1823.

As Tolstoj noted (1998: 179), the pace of literary development in Serbia was much faster than in Russia or other European countries, which – in effect – meant that the linguistic circumstances were quite different between two editions, and Rajić's language must have been perceived differently in the changed linguistic circumstances. Specifically, the size of educated readership increased in the 1820s, compared to the 1790s, whereas literary Russian became much less comprehensible to the readership. This led the publisher to update the language of Rajić's text, but without Rajić – as the second edition of *History* was published 20 years after his death. Here arise the following questions: (1) What was the editor's linguistic strategy for the second edition? Considering the abovementioned periodization, one could guess that the text would have been vernacularized. If not, why? (2) What were the concrete changes? (3) What was the sociolinguistic background at the time of editing that encouraged the editor to change Rajić's text?

4. How Rajić's idiolect was edited in the second edition of *History*

There are various views on Rajić's language, as represented in *History*. According to Kulakovskij (1882: 9), it is *Slaveno-Serbian* or *Russian Slavonic* with a modest admixture of Serbian lexemes and expressions. Belić (1935: 9) argues that Rajić wrote *History* in Russian Church Slavonic, a

³ However, according to Georgijević (1946: 11), it is probable that Rajić continued revising the book until the 1790s.

⁴ Jagić writes the following: "Sočinenije Raiča pol'zovalos' ne bez osnovanija bol'sim avtoritetom... Ved' ono v polnom svoëm ob'ëma s odinakovo širokimi vzgljadami eščë do six por ne zameneno drugim lučšim..." ("Rajić's work enjoyed a high repute, and not unfoundedly so. After all, there has not been another, better publication equal in size and scope...").

view Skerlić (1967: 70) endorses. Deretić (2007: 448), following Vuk, calls Rajić’s language an artificial language that is neither Serbian nor Russian nor (Church) Slavonic. Alternatively, Unbegaun (1935: 47), Mladenović (1988: 46), Ivić (1998: 127), and Tolstoj (1998: 274) believe it is literary Russian for the historiographical style. Indeed, there is no rigid line between the literary Russian historiographical style and Russian Church Slavonic, and Rajić’s idiolect can be said to contain ample Church Slavonic elements – more so than the idiolects of other writers at that time who used Russian, including Zaharija Orfelin (Gudkov 2007: 58).

Regarding the second edition of *History*, it is important to note that the proportion of Church Slavonic elements changed significantly. However, one has to detect that Slavicization of Rajić’s text is primarily observed in the *Introduction*, while the changes in the main text of *History* were less significant. Furthermore, in some cases, Slavicization is of “pseudo Slavic” nature, as some changed forms are – in reality – incorrect. Here are just a few examples of the Slavicization of the text, for illustration:

1. Phonetics/Phonology

1.1. Second palatalization of velars

	1 st edition	2 nd edition
k/c	vo svoix slova <i>x</i> i porjad <i>ke</i>	vo svoix slově <i>x</i> i porjadcě
g/z	drugij že očesam	druzi že očesam ⁵

1.2. *dj>ž, žd⁶

	1 st edition	2 nd edition
	čužym pčelam	čuždym pčelam

1.3. Pleophony

	1 st edition	2 nd edition
*tolt	na gol ovu pobili	na glav u pobili
*tort	pri gorod kě	pri grad ě

⁵ This “correction” is inaccurate, as Church Slavonic does have the form *drugij*, but not *druzi*, which is a hypercorrection.

⁶ The “correction” is inconsistent. For instance, there are cases in which the same Russian form is used in both editions: ...*kotoryj čužeju bėdoju umudrjaetsja* (“who becomes cleverer thanks to other’s misfortune”).

1.4. Slavicization of Serbian names

1 st edition	2 nd edition
bědoju Vukašina kralja	bědoju Volkašina kralja

2. Nominal morphology

	1 st edition	2 nd edition
neut.pl.dat.	k različnim děl am	k različnim děl om
mas.pl.dat.	vysokim um am	vysokim um om
neut.pl.loc.	v zěrn ax	v zěrn ěx
mas.pl.loc.	o Serb ax	o Serb ěx
mas.pl.ins.	pozdnimi dožd ami	pozdnimi dožd mi
sg. vs. du.	iz ruk Gosudarja svoego	iz ruku Gosudarja svoego

3. Verbal morphology

	1 st edition	2 nd edition
copula <i>byti</i>	čto ešče udivitelnee $\emptyset$	eže ešče udivitelnee <i>est'</i>
copula <i>byti</i>	no i togo $\emptyset$ nedovolno	obače i togo <i>nest'</i> dovolno
aorist	kaja obače pričina <i>byla</i>	kaja obače pričina <i>bě</i>
imperfect	dolžno <i>bylo</i> vospomjanuti	<i>podobase</i> vospomjanuti
perfect	xudoe...ustroilo $\emptyset$ estestvo	xudoe...ustroilo <i>est'</i> estestvo
perfect	vsja že sija delalasja $\emptyset$	vja že sija dělalasja <i>sut'</i>

4. Microsyntax

	1 st edition	2 nd edition
acc. vs.gen.	vidim my ljudej, <i>kotoryx</i> ... slučaj světa očes...lišil.	vidim my ljudej, <i>kotoryja</i> ...slučaj světa očes lišil <i>est'</i> .
pred.ins.	<i>Samovlasnim</i> stal.	<i>Samovlasnik</i> postal <i>est'</i> .

5. Macrosyntax

	1 st edition	2 nd edition
relative cl.	najpače <i>gdě</i> o nix	najpače že na městěx, <i>ideže</i> o nix
relative cl.	prozorlivyja oči, <i>kotoryja</i> ...	prozorlivi oči, <i>iže</i> ...
subordinate cl.	zane oni, <i>kak</i> primetiti lět <i>est'</i>	ubo oni, <i>jakože</i> lět <i>est'</i>

6. Lexicon of Slavic origin

1 st edition		2 nd edition
“if”	<i>Estli</i> by paki toplota solnečnaja ne nagrevala	<i>Ašče</i> by paki toplota solnečnaja ne sogrevala
“therefore”	blagopolučno <i>potomu</i> onoe obščestvo	blagopolučno ubo est <i>togo radi</i> onoe obščestvo
“but”	<i>no</i> k različnym delam	<i>obače</i> različnym delom
“must”	takovo byti <i>dolžno</i>	takovo byti <i>podobaet</i>
“when”	ešče <i>kogda</i> priskivanna byla	ešče <i>egda</i> ikaxusja
“for that purpose”	<i>togo dlja</i> i sočinitel’ Istorii...	<i>togo radi</i> sočinitel’ Istorii...

7. Lexical borrowings (West European and Ukrainian)

1 st edition		2 nd edition
“arms”	podavši... voinstvu <i>špagu</i> zaščičenija	podavši... voinstvu <i>oružie</i> zaščičenija
“anonym”	onyj něko <i>Anonim</i> načavyj pisati Istoriju	onyj <i>bez načertanija sobstvennago imene svojego</i> načal pisati Istoriju
“disposal”	obe onyja <i>dispozicii</i> v delo	oba preždě pomjanuta <i>raspoloženija</i> v delo
“house”	ot <i>familii</i> Švevladovoj	ot <i>plemene</i> Švevladova
“for example”	<i>na prikklad</i> nabykl byl Dragutin	<i>na priměr</i> nabykl byl Dragutin
“however”	<i>odnak</i> vo mnogix	<i>obače</i> v mnogix

5. Why did the editor change Rajić’s text?

What was the purpose for the editor to Slavicize the text in *doba pobe-de narodnog jezika* (Ivić 1998: 159), or “the period of the victory of the Serbian vernacular language”? One may wonder whether Slavicization was the best strategy to make Rajić’s publication accessible to the readership in 1823. To answer this question, in my opinion, two sociolinguistic factors should be considered: (1) the language policy in the Habsburg Empire at that time, and (2) the educational system among Serbs.

5.1. New language policy of the Habsburg Empire after 1776

When Maria Theresa introduced *Školski ustav*, “the School Constitution” – and other related laws in the 1770s – as one of the enlightenment policies in the Empire, teaching had to be conducted in vernacular, and the right to use one’s vernacular was guaranteed. To this

end, all substantial administrative documents, including official documents such as Johann Felbiger's general school-ordinance and other texts, had to be translated into their "vernacular" (Xruščěva 2003: 122).

For Serbs, however, it was impossible to introduce the Serbian vernacular as a language of education and administration, simply because this language could not service multiple functions that any standard language must possess. Thus, it was a natural consequence for Serbs at that time to acquire Church Slavonic – or, to be more precise, a variety of Church Slavonic used for administrative purposes – for their "vernacular." This is because, first, this language had established a norm with various learning manuals (cf. Ivić 1998: 124, Tolstoj 1998: 301); second, it was closely connected to the Serbs' Orthodoxy, unlike other Slavs in the Empire who did not use this language. In other words, for defending their religious tradition and identity, Church Slavonic was to be defended from the authorities, as well (Kirilović 1929: 76). Third, among the Serbs – such as Theodor Janković-Mirijevski or Mojsije Putnik – Church Slavonic was regarded as a highly prestigious and "more perfect," "cleaner," and "clearer" language, comparable to Old Greek. In addition, although they were conscious of this language being different from the language spoken in their daily life, it was never regarded as foreign, but as their own.⁷

Thus, it was not by chance that admirers of Church Slavonic, such as Stefan Vujanovski and Avraam Mrazović, occupied the most important positions in the education of Serbs in the Empire.

5.2. Language use in the educational system among Serbs

By then, language education was realized mostly by the Church, using manuals in Russian Church Slavonic introduced from Russia, such as Meletius Smotrickij's *Slavonic grammar* and Prokopovič's *Primary* (cf. Kulakovskij 1903: 201). Later, these language manuals, as well as new ones, were adjusted for the Serbs, so works such as Orfelin's *Primary* (1762), *Latest Slavonic Manual* (1776) or *Slavonic and Valachian calligraphy* (1778) never became vernacularized after the reformation of the educational system introduced in the Empire. On the contrary, the number and kind of textbooks, such as religious manuals, textbooks for foreign

---

⁷ For instance, in his Church Slavonic grammar Mrazović (1794: 6) calls this language *sobstvennyj jazyk* 'own language' and the knowledge of this language is useful to learn other things needed in society. See also Xruščěva (2003: 124). In addition, it is worth mentioning the fact that Pavle Kengelac, who was an admirer of Church Slavonic, came to the idea to write his book *Jestestvoslovije* 'Science of natures' (1811), when he knew that there was no book on geography in "our mother tongue" (*na maternem jazyčě našem*), treating *slavenski* as a high register (non-colloquial) of his mother tongue (Kengelac 1811: 13, 78).

languages, dictionaries, mathematics books, oratory, and morality written in the administrative variety of Church Slavonic, were introduced into the educational system (cf. Kirilović 1929).

In this context, it is important to note the role of the language manuals for learning Church Slavonic written by Avraam Mrazović. His *Slavonic Orthography* (1792, 1797, 1800, and 1806) and *Slavonic Grammar* (1794, 1800, 1811, 1821, & 1840) had an authoritative position, used in schools as well as in Bulgaria (Válčev 2008: 61). In addition, his mathematics textbook in Church Slavonic was repeatedly printed until 1833, and the *oratory* textbook – published in 1821 – was used for decades, until Đorđe Maletić's textbook *Rhetoric* in the Serbian vernacular arrived in 1856. Moreover, Vujanovski's *Slavonic grammar* and his *Orthography* were likewise widely used.⁸

In sum, all cultural elites among the Serbs were continuously educated in Church Slavonic, and the language was deeply rooted in their secular lives. The use of this language even expanded, though they were conscious that the language that was spoken by the Serbs in everyday life should be introduced into education. According to Mladenović (1989: 48), individuals who regard that Serbs should write in Russian Church Slavonic were indeed rare at the beginning of the 19th century. However, it does not mean that those who were familiar with Church Slavonic were rare. In the end, this period could be characterized as a transitional era from Church Slavonic to Serbian vernacular as the basis for a new literary language of Serbs.

Considering educated Serbs were familiar with Church Slavonic and no longer Russian, one could better understand why Rajić's *History* was more Slavicized in 1823. According to Ivić (1998: 140), Church Slavonic was nearly ideal for a standard language among Serbs.⁹ Although Slavicization was not a “democratization” *per se* in this case, one could still say that Slavicization of Rajić's *History* was completed to improve the book's accessibility for a wider audience among the elites. Specifically, the content of Rajić's *History* was clearly not for common Serbs at the time, but – presumably – for the elites, thus his book still needed a specific style and register that could be shared among educated Serbs.

⁸ Vujanovski had prepared his grammar for publication, but due to unacceptable conditions offered to him by the publishing house, it did not see the light of day. However, various versions of the grammar based on the manuscript were circulated (Kostić 1937: 264).

⁹ However, Church Slavonic could not serve as a standard language, except for elites, who found this language rather foreign.

Conclusion

In this article, what I have discussed can be summarized as follows:

1. Rajić's *History* was not vernacularized but significantly Slavicized in the second edition, from the phonetics/phonology to the lexicon, against the general tendency of language choice among the Serbs at that time.

2. Although it is true that the use of Church Slavonic as a literary language among the Serbs gradually went out of use, that process was not straightforward. Furthermore, it did not involve the simple replacement of Church Slavonic with the Serbian vernacular. Rather, after Maria Theresa's Reform, a new sociolinguistic opposition appeared between Church Slavonic and then-emerging Slaveno-Serbian, in which Church Slavonic functioned as a polyvalent standard language that could have been functional even after 1800, though to a lesser extent.

3. This new, but short-lived, sociolinguistic situation was made possible by the educational system at that time. Church Slavonic was continuously taught to the Serbs in various ways, allowing the Serbian elites to obtain knowledge of this language. This was one of the reasons for Rajić's *History* to be Slavicized, as the content of the book was particularly important for elites.

A crucial question – to which there is no answer at this moment – still remains, unless some relevant historical document might be found: Who Slavicized Rajić's *History*, as Rajić was already dead? Could the editor have been the Metropolitan of Karlovci, Stefan Stratimirović, who was Ioann Rajić's close pupil, an admirer of Church Slavonic, and a major opponent of Vuk's Reform? When Stratimirović's idiolect in his works is analyzed thoroughly, there may be hints as to whether Stratimirović was the editor.

LITERATURE

- Belić 1935: Александар Белић, *Борба око нашег књижевног језика и његовог правописа*, Београд: Библиотека Коларчевог народног универзитета.
- Deretić 2007: Јован Деретић, *Историја српске књижевности*, Београд: Sezam Book.
- Georgijević 1946: Крешимир Георгијевић, Када је Јован Рајић завршио своју историју, *Глас Српске академије наука* CLX, други разред 95, Београд, 5–12.
- Gudkov 2007: Владимир П. Гудков, *Исследование частных вопросов истории славянских языков*, Москва: Издательство Московского университета.
- Ivić 1998: Павле Ивић, *Преглед историје српског језика*, Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.

- Jagić 1908: Игнатий Викентьевич Ягич, *История славянской филологии*, Санкт Петербург: Изд. Отделения рус. яз. и словесности Имп. АН.
- Julinac 1765: Павле Жулинац, *Крајкоје введение в истѳорију ѳроисхожденија славено-сербскога народа*, Венеција: Тип. Димитрије Теодосије.
- Kengelas 1811: Павле Кенгелац, *Јесѳесѳвословије*, Будим: Кралевскија всеучилиште пештанскија.
- Kirilović 1929: Димитирје Кириловић, *Срѳске основне школе у Војводини у 18 веку (1740–1780)*, Нови Сад: Српска Манастирска Штампарија.
- Kulakovskij 1882: Платон А. Кулаковский, *Вук Караджич. Его деятельность и значение в сербской литературе: документально-художественная*, Москва: Типография быв. Ф. Б. Миллера.
- Kulakovskij 1903: Платон А. Кулаковский, *Начало русской школы у Сербов в XVIII веке*, *Известия ОРЯС* VIII/2, 246–311; VIII/3, 190–297.
- Milanović 2004: Александар Милановић, *Крајкоја истѳорија срѳског књижевног језика*, Београд: Завод за уѳбенике.
- Mladenović 1989: Александар Младеновић, *Славеносрѳски језик: сѳудије и чланци*, Нови Сад: Књижевна заједница Новог Сада.
- Mrazović 1794: Аврам Мразовић, *Руководсѳтво к славенсѳеј грамаѳице*, Беч: Тип. Г. Стефана Новаковича.
- Orfelin 1768: Захарија Орфелин, *Славено-сербскиј магазин*, Венеција: Тип. Димитрије Теодосије.
- Piper 2012: Предраг Пипер, *Лингвистѳическа русисѳика. Сѳудије и чланци*, Београд: Филолошки факултет.
- Skerlić 1967: Јован Скерлић, *Истѳорија нове срѳске књижевности*, Београд: Просвета.
- Tolstoj 1998: Никита И. Толстой, *Избранные труды II. Славянская литературно-языковая ситуация*, Москва: Языки русской культуры.
- Unbegaun 1935: Boris O. Unbegaun, *Les débuts de la langue littéraire chez les Serbes*, Paris: Champion.
- Vālčev 2008: Боян Вълчев, *Възрожденските грамматики на българския језик*, София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.
- Vuletić 2006: Витомир Вулетић, *У руско-срѳском књижевном и истѳоријском ѳросѳору*, Београд: Славистичко друштво Србије.
- Xruščeva 2003: Анна А. Хрущѳва, *К изучению своеобразия церковнославянского языка русской редакции у сербов*, *Славянский вестник* 1, Москва, 120–163.

Моїоки Ј. Номаћи

ЛИНГВИСТИЧКА ИДЕОЛОГИЈА И УМЕЋЕ ПРИРЕЂИВАЊА
ДРУГОГ ИЗДАЊА *ИСТОРИЈЕ РАЗНИХ СЛОВЕНСКИХ НАРОДОВ*
(1823) ЈОВАНА РАЈИЋА

Резиме

Овај рад анализира друго издање *Историје разних словенских народов* Јована Рајића, објављено 1823. године, дуго после његове смрти – покрећући следећа три питања: 1) која је била приређивачева језичка стратегија за друго издање; 2) које су биле конкретне промене; и 3) која је била социолингвистичка позадина у време издавања која је мотивисала приређивача да измени Рајићев текст. Анализа у овом чланку показује да је главна стратегија за друго издање била славенизација текста, нарочито враћање искључиваних одлика руског књижевног језика. Приређивачка политика вероватно је вођена чињеницом супротном основној тенденцији замене црквенословенског језика српским народним језиком у 18. веку. Црквенословенски је имао статус и функционисао као књижевни језик Срба, чија је елита – оспособљена да чита на црквенословенском – представљала потенцијалне читаоце Рајићеве *Историје*.

Кључне речи: Јован Рајић, црквенословенски, српски, руски, славеносрпски.